

VALLOK ÉLETUTAMRÓL (4. rész)

ÜRMÖSÖN

Ürmös oltmenti közepes község. Segesvárról Brassó felé utazva, ha Ágostonfalvát elhagyjuk, ott találjuk a jobb oldalon, mindjárt, ahogy a vasútvonal derékszögben egyenesen délnek fordul.

Eredetileg kicsi település volt; főúri Maurer család birtoka. Mezőgazdasági területének nagy része erdőirtás; ami jó az Olt terében fekszik, árvíz veszélynek kitéve.

A falu a fővonal megépülése (1873) után kezdett lábra kapni. Férfilakosságából ma is vasútépítő csoportok verődnek össze, s az ország iparosodó városaiban hol itt — hol ott találja őket az ember, mint megbízható szakmunkaerőt.

A községnek ma 1600 körüli lakosa van. A férfilakosság túlnyomó többsége és a nők jórésze is Brassóba ingázó munkával pótolja az otthon nehezen termő kenyeret.

Ez a két felkínálkozó munkalehetőség, nemcsak azt művelte, hogy fokozatosan, utóbbi évtizedekben felgyorsulva megnövekedett a lakosság, hanem azt is, hogy az építkezésen, a lakások berendezésén meglátszott az életszínvonal emelkedése. Utóbbi években a létszám nem növekszik; a városba költözések következtében jobb esetben áll az említett létszám közelében.

A lakosság, falu-szociológiai szempontból, néhány olyan sajátos jellegzetességet mutat, amilyennel Kadácsban, faluépítő törekvéseink közben, nem találkoztunk. Azt hisszük, egy pár vonatkozásban inkább Mészköhöz hasonlít. Sok közöttük az ipari szakember, a szakképesített gyári munkás s utóbbi évtizedekben szaporodik a községben elhelyezkedő vagy onnan kiszálló értelmiségi is.

A lakosság nemzetiségi megoszlása: 60% magyar, 40% román anyanyelvű, de a két nemzetiség, családi viszonylatban, annyira el van keveredve, hogy ha nemzedékekre visszamegyünk, aligha találunk egyet is, amelyikbe a másik be ne keveredett volna. Vannak párhuzamosan egymás mellett élő rokonszaládágak, melyek közül az egyik Halmágyi, a másik Halmajan nevet visel; hasonlók Tikosi és Ticusan, Fekete vagy Negrea stb. Ők az anyanyelvet tartják döntőnek.

Másik jellegzetesség a családalapítás és életvitel terén mutatkozó szabadoosság, lazaság. Első felmérésünkkor a közvetlen gondozásunk alá

tartozó családoknak 33%-a — polgárilag is — törvénytelen volt. Ősi örökség, eredetét, és okát nem tudjuk felderíteni. A mi időnkben is történtek leányszöktetések, még kétszeresek is: a leányt megszöktette egy legény s tőle megszökött egy másikkal. Azon lakoma és mulatság közben, amellyel minket fogadtak, három fiatal menyecske kapott verést. S az ilyen jelenségeknek nem mindig az a nótabeli „Nem tudok már nálad nélkül élni“ halálos szerelem volt a rugója, hanem valami könnyebb fajsúlyú, pl. társadalmi rang, vagyoni érdek, vagy „majd én megmutatom“, esetleg dac (a „zum Trotz“).

Amellett, hogy 1947-ben, amikor mi Ūrmösre kerültünk, már minden községben megvolt szervezve a mezőgazdaság, a kultúrélet, a sportélet, a szórakozási lehetőségek. A sajátosan Ūrmösi körülmények is megszabták a munkánk korlátait és kijelölték különleges feladatainkat.

Nem felejtettük el azt a bölcs tanácsot, melyet annak idején Balázs Ferencnek valaki adott, s melyet ő nem tudott megtartani: lassan ereszkedtünk bele az Ūrmösi életbe. Első vállalkozásunkra attól kaptunk indítást, hogy a volt dalárda öreg tagjai, látogatásaink alkalmával, elővetették kottafüzeteiket és a visszaemlékezés elérzékenyedésével mesélték sikereiket. Összeszedtük az öregeket, ők újakat verbuváltak, amíg összejött egy 30—40 taggal hullámzó vegyeskar. Tagjai mindkét nemzetiségből adódtak össze. Mindenki örvendett neki, s ünnepeken és ünnepélyeken szolgálatait minden szervező hatóság igényelte.

A dalárdát sikerült végig működésben tartanunk, pedig a velük való foglalkozás mind nehezedett, ahogy a munkába járók száma szaporodott, s brassói vállalatoknál a munkafegyelem mind szigorúbbá vált. Ha meghívást kaptunk valahová, fontosabb szereplésre, azt legalább egy hónappal előre tudnunk kellett, hogy arra a napra minden énekes szabaddá tudja tenni magát. Új darab tanulás esetében, még hacsak otthon került is előadásra, megtörtént, hogy egyetlen nélkülözhetetlen szólámtag kívánságára — s az egész érdekében is természetesen — egy vasárnap kétszer gyűltünk össze próbára, mert a tag hetenként csak egy napra jött haza munkából.

Aztán voltak más körülmények is, melyek zavarták a dalárda munkáját. Legtöbbször családi eredetűek voltak.

Elismeréssel gondolunk azokra a férfiakra és nőkre, akik éppen olyan életelemlüknek érezték a karban dalolást, mint mi (a dalárda magjának nevezhetnök őket!), s akik a felmerülő nehézségeken lelkes mellettünk állásukkal átsegítették a dalárdát, s mesterséges légzési gyakorlatokkal életre hozták a már-már haldoklót.

Egyéb kultúrcélú munkánk hivatali szolgálatunk határain belül mozgott.

A háztáji gazdaság területei között a kertre terelte a figyelmünket az a 3000 négyzetméteres terület, amelyen első szemügyrevételkor néhány

nem is öreg, mégis haldokló almafát találtunk. A kert gyümölcsös részét 30—50 cm-rel feltöltötte az Olt nagy áradozása, s szegény fák gyökérzete reménytelenül küzdött a levegőért. Kiszedtük őket. Emellett, természetesen, ott találtuk a szokványos szilvafabongort is. Ugyanaz lett a sorsa.

A tyúktenyésztés, a kert mellett, egy kicsit mellékág szintjére maradt vissza, de elég szakszerű volt ahhoz, hogy például szolgáljon és segítséget nyújtson a faluban és távolabbról érdeklődőknek.

A kert beállítását és hasznosítási irányát ahhoz szabtuk, hogy Ūrmös vidékén két-három héttel rövidebb a tenyészidény, mint pl. Székelykeresztúron. Ezt az Ūrmösi öregek az Olt-derével hozták összefüggésbe. A kert művelésében — amit Ūrmösön is végig saját kezeinkkel végeztünk — a példamutatás és tanítás szempontjai mellett, mind nagyobb teret kapott a hajlamunkból fakadó kísérletezési vágy, amely bizonyos irányokban egyenesen szenvedéllyé (hobbyvá) erősödött. Gyümölcsfa-fajtákat gyűjtöttünk, különböző alanyokkal kísérleteztünk; különböző koronaformákkal próbálkoztunk (sövények, alakfák), rózsafajtákat, tulipánfajtákat gyűjtöttünk.

Kísérleteink fölöslegét a Ferenczi nagyapámtól tanult elv szerint és szellemben adtuk annak, aki kérte. Ami ősszel nem fogyott el, elvitték tavasszal a későn ébredők.

Virágainkkal, dísz-bokos és dísz-fa termékeinkkel részt vettünk a község-szépítés terveinek megvalósításában.

Terveink szerint beállított háztáji családi kertet hagyunk magunk után; beállításnál vigyáztunk arra, hogy a család zöldséggel való ellátására, sőt gazdasági termékek előállítására is, bőven legyen hely, bármely nagy család részére.

A kertben és az udvaron több mint 100 gyümölcsfa állott, legfeljebb 12 éves korú, de legnagyobb részt termő állapotban. Hobbynk szerint ahány alma- és körtefa, annyi fajta; a szilváknak egy része még kipróbálás alatt állott. Bogyós gyümölcsök több fajtában és változatban. Szamócafajták táblaszámra.

Az Ūrmösi néptanács búcsúlátogatásunk után a maga részéről így nyugtázta 27 évünket:

„Ebben a kerestetlen pár sorban próbáljuk kifejezni elismerésünket azért a sokoldalú gyakorlati útmutatásért, mellyel ön elősegítette községünkben a háztáji gazdálkodást és pártolta község-szépítő törekvéseinket.

A község központjában létesített parkban az ön által nevelt és ajánlékozott fenyők koszorúja eljövendő évek során út beszél az ön segítőkészségéről; tavaszunként pedig az ön által nevelt és összeválogatott tulipánok tarka pompája eszünkbe juttatja az ön ajándékozó kedvességét. Viorel Husariu, elnök. Pecsét. Bódiné, titkár.“ (Ūrmös, 1285/1974 november 19-i átíratának fordítása.)

KERESZTÚRON – NYUGDIJBAN

1975. január elsejével még egyszer hazaköltöztünk Székelykeresztúrra — nyugdíjba.

A város sokat változott — előnyére, de ... sok kisebb-nagyobb dolog, amihez gyermekemlékeink kötődtek, eltűnt ... és sok mindenki odalett ... bele kellett alkudnunk ...

Vágytunk meglátni Kadácsot: életünk főiskoláját. Egyik vasárnapon megleptük a falut. Külsőre nem sokat változott ... de az utcán „idegenekkel“ találkoztunk. Hírünk hallatára összeverődtek, akiket mint ifjúságot hagytunk el hűtlenül, 35 évvel ezelőtt; s botra támaszkodva előcsoszogott néhány kortárs férfi és asszony is, akikben munkatársainkra, dalárdistáinkra ismertünk. A távolabbról szemlélődő „idegenek“ csodálkoztak, s talán el-el is mosolyogtak azon, hogy mi sírva egymás nyakába omlunk, de ahogy a szülő, nagyszülő közelebb szólította egyiket-másikat, örömmel fedezték fel arcképükön és mozgásukban a jól ismert vonásokat-mozdulatokat.

Jól esett megtudnunk, hogy az egykori legények-leányok ma családapák, édesanyák, ők viszik a falu életét, mint gondnok, pénztáros, brigádos. A gyermekek, unokák közül sok kiszállott a faluból s mint szakmunkás, technikus, értelmiségi dolgozik erre-arra az országban.

Órákat bolyongtunk a bozótos temetőben. Jánosnak, aki vezetett, minden helyismeretét elő kellett szednie, hogy minden öreg sírjához lejussunk. Mélyen meghatódva állottunk meg egyikük-másikuk sírköve mellett, emlékek raja szállott fel szívünkből, míg tiszteletet adtunk nekik. Ők voltak számunkra az élet bölcs tanítómesterei; azóta rég beláttuk, hogy még akkor is igazuk volt, amikor legyőztek minket, fék nélkül nem lehet haladni.

Mikor Ūrmöstől búcsúztunk a dalárda arra kért, hogy az utódom fogadási ünnepélyére mennék vissza, hogy még egyszer énekeljünk. Visszamentem; legkedvesebb darabjainkat elénekeltük. Az estéli vonathoz úgy próbáltam kiszökni a társasvacsora mellől, hogy nem búcsúztam el senkitől. Félttem az elszakadástól. Cselemet többen felfedezték. Utánam rohantak az állomásra. Mózes, egyik a dalárda leglelkesebb „életmentő tagjai közül“ zokogva a nyakamba borult: „papbácsi, a dalárda meghalt“. Magamon kívül voltam ... feltettek a vonatra ... álltam az ablaknál s néztem az üres, sötét világot ... arra riadtam föl, hogy a kalauz azt mondta: „Urmează Sighișoara!“

Nemsokára kórházba kerültem ... Rossz híremet vették ... Komoly férfiaki küldöttsége jött, meglátogattak ... hazakerülesem után csoportosan jöttek: családok, ifjúság, gyermekek, vegyesen, körül ülve a kicsi szobában, elleptek minden ülőhelyet. Még az idén is alig telt el hét, hogy közülük egy-egy vagy csoport fel ne keresett volna.

Tudom, a látogatási láz alább fog hagyni. Nem csak azért s főleg nem azért, mert mi már túl vagyunk azon, hogy a látogatásaikban kifejezésre jutó érdeklődést, szeretetet személyesen látogatásainkkal viszonzni tudjuk, hanem azért, mert ez az élet törvénye.

Fel lehet róni kívülállóknak a mi róvásunkra is sok mindent: többek között pl. azt is, hogy — noha a régi „vad“ házasság 75 %-át sikerült felszámolnunk“, maga a házasságkötés és a családi életvitel szabados szelleme lényegében nem sokat erkölcsösödött, hanem inkább új „korhű“ megoldásokat kapott. Utalok itt az ingázó ifjúság számára jelentkező sok kísértő alkalomra (kursza).

S mi, ezeknek a felrhatóknak dacára, nem tudjuk sem magunkat, sem Kadácsot, sem Ürmöst megfosztani attól a bizonyosságtól, hogy amit mi ott magunkból szétsugároztunk, azt onnan kitörölni nem lehet, csak továbbsugározni.

Ha volt életünknek tartalma s napi erőfeszítéseinknek értelme, annak ez az egyedüli forrása. S hátralevő napjaink nyugalmanak nem az-e a biztosítéka?

* * *

Lőrinczi László önéletrajza itt megszakad, befejezetlen maradt. Szerzője 1981. október 24-én, 83 éves korában elhunyt. Október 27-én helyezték örök nyugalomra a székelykeresztúri timafalvi temetőbe.

Egyed Emese

„MI KÖZUNK HOZZÁD, NÁZÁRETI JÉZUS?”

A kérdés Jézussal csatázik, régi, de nyugtalanít ma is. Most is.

De — kedves társaim a Készülődésben — hadd kezdjem messziről; hadd adjak időt a gondolatoknak, hogy megtalálják érvényes jelentésüket; és a sejtéseknek, hogy bizonyossággá váljanak.

Hadd kezdjem Nápollyal, ahol már hetek óta apró jászlak barkácsolásával készülnek családapák és utcai árusok az ünnepre; Velencével, ahol farsangra gyűlnek már az arany-ezüst álarcok, és ahol az őslakók hagyományos körben ünnepelnek majd meghitt Karácsonyt; tudják,